

ȘTEFAN VELOVAN, PROMOTOR AL ÎNVĂȚĂMINTULUI PEDAGOGIC ROMÂNESC

CONSTANTIN DINULESCU

Reprezentant de seamă al pedagogiei românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, Ștefan Velovan, alături de Petre Dulfu, Gr. Patrician, C. Meissner, N. Longinescu a fost un pionier al pedagogiei în școlile normale.

S-a născut în comuna Rusca Montană, la 22 septembrie 1852. A urmat școala primară la Rusca, liceul la Timișoara, iar între anii 1872—1875 a studiat la Viena, filozofia, științele naturale, matematica și fizica, iar la Gotha (în Germania) și-a completat studiile teoretice și practice de pedagogie. La cererea sa, Ministerul Instrucțiunii Publice din Berlin îi permite lui Velovan să țină lecții la Școala de Aplicație¹, dovedind un remarcabil tact pedagogic și o deplină stăpânire a metodei de predare. Din 1877 pînă în 1893 a fost profesor de pedagogie la Preparandia din Caransebeș, iar între anii 1893—1895 profesor și director la Școala normală din București, care se va muta apoi la Cîmpulung Muscel.

În toamna anului 1896 a fost transferat la Școala normală din Craiova.

Cu intrarea profesorului Velovan în rândurile cadrelor didactice de la școala normală, putem spune că s-a făcut o mare schimbare în spiritul și atmosfera învățămîntului. Acest eveniment este descris astfel de un elev al său: „Eram în clasa a II-a cînd apărui în mijlocul elevilor și profesorilor o figură nouă, vestită prin cultura aleasă în ramura pedagogiei... Profesori și elevi sunt mișcați și porniți către o nouă, intensă și prosperă activitate. O metodă nouă, bazată pe principii didactice se infiripează în predarea materiilor la școala normală. Se resimțise influența profesorului de pedagogie la toate cursurile”.²

După un an de funcționare aici, în anul 1897, înființează școala de aplicație, care a fost organizată cu ajutorul învățătorilor Marin Florescu și Ilie Jianu, care timp de 14 ani au activat ca auxiliari și colaboratori ai săi.

Asupra perioadei pe care o avem în vedere, adică între anii 1896—1926, Ștefan Velovan a întocmit studii științifice originale în domeniul psihologiei, logicii și pedagogiei, desfășurînd o bogată activitate publicistică, metodică-științifică, contribuind la optimizarea procesului de învățămînt.

La studiile elaborate și publicate pînă în anul 1895, în „Convorbiri literare”³ sau lucrări de sine stătătoare, se vor adăuga altele⁴ izvorite din experiența didac-

¹ Ilie Gelep, Cuvîntare la 8 Mai 1938, la dezvelirea bustului profesorului Ștefan Velovan, în Dosar de acte, Muzeul Liceului Pedagogic, p. 2. Pentru biografia lui Șt. Velovan vezi și L. Bușe, I. Popa, E. Murarețu, *Monografia Liceului Pedagogic Craiova*, 1970, p. 93—94 și *Un secol de existență a Liceului Pedagogic Craiova*, 1971, p. 110

² Ilie Popescu Teiușan, *Anuarul Școlii Normale de Învățători „Ștefan Velovan”*, Craiova, 1870—1932, Ed. Scrisul Românesc, S.A., p. 64.

³ Anexăm lista studiilor publicate de Ștefan Velovan în revista „Convorbiri literare” între anii 1880—1895 și 1899—1926 precum și lucrările apărute în volum

⁴ Vezi anexa 2

tică de la catedră, din necesitățile și specificul învățămîntului pedagogic craiovean la sfîrșitul de secol.

Apariția revistei „Chestiuni metodice” la Craiova, între anii 1909—1920, datorată lui Șt. Velovan și colaboratorilor săi, va contribui la formarea și perfecționarea învățătorilor. Revista aceasta a constituit un adevărat îndrumător al învățătorilor în munca concretă din școală, în ea prezentîndu-li-se lecții model, amplu analizate din punct de vedere metodologic pentru toate disciplinele didactice. În numerele acesteia se oglindește întreaga evoluție pe drumul perfecționării neîncetate a planului de lecție.⁵

În legătură cu această revistă am reținut un amănunt semnificativ, relatat de învățătorul Ilie Gelep⁶: „La apariția ei, directorii (școlii de aplicație n.n.) Florescu și Jianu o trimit și învățătorilor de la școlile de aplicație de pe lângă școlile normale existente pe atunci. Dar fie dintr-o scăpare de vedere, fie dintr-o lipsă de informație, revista nu e primită de unul dintre acei învățători.

Învățătorul omis, tînăr pe atunci, adresează direcțiunii revistei o carte poștală, prin care își arată nemulțumirea că lui nu i s-a trimis revista. Cartea aceea poștală era iscălită D.V. Țoni, învățător la Școala de Aplicație de pe lângă Școala Normală „Costache Negri” din Galați”. Mai tîrziu, în anul 1938, cu prilejul dezvelirii bustului prof. Velovan, în fața Școlii — actualul local al Facultății de Mecanică de pe Calea București — la festivități va participa ca reprezentant al Ministerului Instrucțiunii, secretarul de stat — D. V. Țoni.

Abordînd probleme concrete ale metodicii în școala normală, Velovan va publica roadele cercetărilor sale pedagogice, cîteva dintre ele, păstrîndu-și și astăzi actualitatea — Iată cîteva titluri semnificative, care întăresc afirmația noastră :

- Metodica specială a științelor fizico-chimice în revista „Convorbiri didactice”, 1899 ;
- Metodica specială a scris — cititului în „Convorbiri didactice”, 1899 ;
- Procesul psihic în cîștigarea noțiunilor în viață, în „Chestiuni metodice”, nr. 2, 1909 ;
- Reproducerea ideilor, în „Chestiuni metodice”, nr. 3, 1910 ;
- Memoria și imaginația, „Chestiuni metodice”, nr. 5, 6, 7, 8/1910.

Referindu-se la scrierile sale, prof. Aurel Mircea⁷ spunea : „s-a manifestat ca om de știință, iar în expunerea doctrinei herbartiene, bazată pe treptele formale, ca justificare logică și psihologică a metodei de predare, a dovedit că stăpînește calitățile unui protagonist care este cap de școală cum a fost dînsul”.

Fiind bine informat asupra lucrărilor publicate în țară, Velovan va recenza cu competență lucrările lui Titu Maiorescu despre „Logică” ; apoi „Inducțiunea în morală” referitor la cartea prof. Leonardescu de la Iași — „Asupra moralei inductive” și va purta o violentă polemică cu C. Rădulescu Motru, în Revista „Școala Normală”, nr. 5, 1916.

Nefiind mulțumit de calitatea manualelor după care învățau elevii, profesorul va elabora metodici pentru diferite obiecte de învățămînt ca de exemplu :

- Metodica specială a Geometriei ;
- Metodica științelor fizico-chimice ;
- Metodica istoriei și Moralei.

⁵ *Istoria pedagogiei românești*, vol. IV, București, 1969, p. 200

⁶ Ilie Gelep, *Op. ctt.*, p. 5

⁷ În „Gazeta Școlii”, an IX, febr. 1927, p. 1—2, vezi și *Anuarul Școlii Normale*, p. 65

Spre sfârșitul carierei sale didactice, Velovan va publica două lucrări care vor încununa eforturile sale privind preocuparea de a îmbogăți istoriografia pedagogică românească cu opere durabile și de înaltă ținută științifică. Iată titlul acestora :

- Cunoștințe pregătitoare și mecanica psihologică ;
- Studiu original (1926) și Metodica proiectării faptelor ;
- Studiu metodologic original (1926).

Citarea titlurilor studiilor publicate de Velovan, este un apel către tinerii învățători, absolvenți ai Liceului Pedagogic, de a lua cunoștință de bogăția ideilor exprimate care vor fi — probabil — înmănușate într-un Corpus, atât de necesar cunoașterii personalităților complexe și operei pedagogului Ștefan Velovan.

Un alt aspect al activității desfășurate de Velovan la Școala normală din Craiova este acela al modului cum și-a îndeplinit misiunea de profesor de pedagogie. Impunând acest obiect printre obiectivele de învățămînt, într-o vreme cînd pedagogia era socotită ca o inutilitate, chiar de către o parte din intelectuali, Profesorul, este un deschizător de drum nou, unul dintre aceia care aducea o metodă de predare rațională, bazată pe principii didactice precise. Sînt unii care pretind că pedagogia lui Velovan este astăzi învechită, lucru pe care-l pot stabili numai cercetătorii avizați — dar a-l scoate din cadrul epocii în care s-a format și a activat, pentru a-l confrunta cu progresele realizate ulterior în acest domeniu, ar însemna să comitem un act de nedreptate, sau chiar mai mult — o împietate !

Relațiile sale cu colegii de cancelarie, cursurile pedagogice, la care elevii⁸ învățau, nu din constringere ci din plăcere sau de teamă ca nu cumva să supere pe profesorul lor, teamă izvorită dintr-un sentiment de respectuoasă iubire — dovedesc autoritatea profesională și morală pe care o exercita acesta. La Școala de aplicație, veritabil „laborator pedagogic”, exista un consens general în ceea ce privește metoda de predare. Velovan avea un plan general de învățămînt precis stabilit și perfect motivat. Fiecare lecție din orice obiect de învățămînt nu era decît un caz concret asupra căruia se aplica planul general de învățămînt.

Prin comportarea sa exemplară, prin exigența față de sine și față de toți cei din jurul său, prin pregătirea și munca sa neobosită, avea o deosebită influență asupra elevilor săi și a cadrelor didactice.

„Cursurile sale de pedagogie și psihologie aveau puterea de a-i maturiza pe elevii săi din punct de vedere cultural, îi educau, le insuflau o vie dragoste de profesia pe care o pregăteau”⁹.

Modestia și personalitatea lui Velovan sînt reliefate de președintele asociației învățătorilor doljeni, Ilie Dobrian : „Ar fi putut să meargă spre catedre mai înalte decît catedra de pedagogie pe care a ocupat-o atîția ani la școala normală din Craiova ; ar fi putut să ocupe în statul român funcții înalte, ar fi putut să ajungă în viață și mare, și puternic, și bogat”.

Dar, Ștefan Velovan, dezbrăcat de toate preocupările de ordin personal a preferat să rămînă la umila lui catedră de la Craiova, din care însă, prin personalitatea lui, făcuse centrul celor mai înalte preocupări de ordin pedagogic de

⁸ Învățătorul Tunșanu Gheorghe, fostul său elev din promoția 1924, evocînd figura lui Velovan spunea : „A fost un părinte bun și drept, un pedagog desăvîrșit căruia îi dăruim măiestria pedagogică — apud. L. Buse — *Un secol de existență a Liceului Pedagogic din Craiova*, p. 115

⁹ *Istoria pedagogiei românești*, vol. IV, p. 200

la noi, *Mecca învățătorimii române*, izvorul pururea viu și pururea înviorător al sufletului și idealurilor învățătorilor români".¹⁰

Ștefan Velovan a fost o pildă vie pentru toți elevii și colegii săi prin spiritul său de ordine și legalitate, prin modestie, demnitate și curaj; iar prin activitatea sa didactică, științifică și publicistică, a adus o contribuție importantă la dezvoltarea gândirii pedagogice românești.

Cinstirea și amintirea marilor personalități care au înălțat școala și știința românească și au dus faima chiar peste hotare, cum a făcut ilustrul Ștefan Velovan, constituie o înaltă datorie de conștiință, prin care poporul nostru arată că își merită valorile integrate organic în circuitul spiritualității naționale și universale.

ANEXA 1

Lucrările profesorului Ștefan Velovan
1880—1895

- Dare de seamă asupra psihologiei empirice*, în „Rumanische Revue”, anul III, 1880
Inducțiunea și inovația, în „Convorbiri literare”, 1887
Raportul dintre știință și artă, în „Convorbiri literare”, 1888
„Cîteva chestiuni metodologice”, în „Convorbiri literare”, 1889
Întemeierea psihologică a actelor elementare ale gândirii, Caransebeș, 1890
Școala lui Herbart și pedagogia la români, în „Convorbiri literare”, 1892
Pedagogie, Sibiu, 1892 (în colaborare cu Ioan Popescu)
Rolul fanteziei și al memoriei în procesul de a percepție, în „Convorbiri literare”, 1894
Apercepția în serviciul noțiunilor în „Convorbiri literare”, 1895
Cercul apercepției, București, 1895

ANEXA 2

Lucrările și studiile publicate de prof. Ștefan Velovan,
între anii 1896—1926, cînd a funcționat la Școala Normală
din Craiova

- Metodica specială a științelor fizico-chimice*, în „Convorbiri didactice”, 1899
Domnul Th. Speranția și treptele formale, în „Convorbiri didactice”, nr. 10, 1900
Chestiunea învățămîntului practic în școala primară, în „Solidaritatea”, nr. 5—9, 1905
Metodica specială a scris-cititului, în revista „Chestiuni metodice”, anul I, 1909
Procesul psihic cu cîștigarea noțiunilor de viață, în „Chestiuni metodice”, nr. 2, 1909
În chestiunea legilor psihologice de reproducerea ideilor în „Chestiuni metodice”, nr. 6, 7, 1909
Senzația, percepția, intuiția în „Chestiuni metodice”, 1910
Reproducerea ideilor, în „Chestiuni metodice”, nr. 3/1910
Memoria, în „Chestiuni metodice”, nr. 5, 6/1910
Imaginația, în „Chestiuni metodice”, nr. 7—8/1910
Metodica geometriei și Metodica istoriei în „Chestiuni metodice”, 1911
Chestiunea învățămîntului practic în școala primară, în „Chestiuni metodice”, 1911, martie

¹⁰ Revista „Școala bănățeană”, anul V, nr. 23—24, dec. 1926, Caransebeș, p. 278—279

Despre memorie, 1913

Pedagogie și pedologia, în „Școala normală din Iași“, an I, nr. 9, 1916

Polemica cu Rădulescu-Motru, în „Școala normală“, nr. 5, 1916

„O verificare polemică“, în „Școala normală“, 1916

Felurile senzațiilor, percepțiilor și ideilor, Noțiunile timpului și spațiului, în

„Chestiuni metodice“, nr. 1, 1920

Cunoștințe pregătitoare și mecanica psihologică, Craiova, Scrisul românesc, 1926

Metoda reflectării faptelor, Craiova, Scrisul românesc, 1926

Lucrări publicate după anul 1926

Metodica proiectării faptelor, Craiova, Scrisul românesc, 1928

Școala activă, în „Revista asociației învățătorilor bănățeni“

„Gazeta școlii“, în „Revista Asociației Învățătorilor“, Craiova, nr. 2—3, 1933.